

КОНСТАНТИН КОЦЕВ – СМЕХЪТ И ТИШИНАТА

АНА ТОПАЛДЖИКОВА

Константин Коцев бе един от клоуните на Сатиричния театър. Един от екипа комици, които заедно с режисьора Методи Андонов превърнаха Сатиричния театър в едно от най-големите театрални явления на България.

Комичното при него винаги достигаше крайното. Той преминаваше от клоунада към крайна деформация. Често беше жесток с героя си, караше го да пада все по-ниско, ожесточено го принижаваше. Можеше да бъде смешен, жалък, отвратителен. Природата на неговия талант го отвеждаше към една характерна за неговите превъплъщения екзалтация. Той се вживяваше до крайност, персонажът го обсебваше. И тъкмо тогава започваше тази деформация, която отвеждаше към гротеската – беше неочаквана, провокираща, изобретателна, фантазна.

* * *

Ще спомена ролите на Константин Коцев в Сатиричния театър, където е и най-силната му творческа реализация – от 1959 до 1984 г. За първи път той се появява на сцената в „Дървеница“ от Вл. Маяковски, постановката на Боян Дановски (1959 г.). Следват още няколко малки роли, в които големият актьор вече прави впечатление – в „Чичовци“, постановка на Методи Андонов (1960 г.), в „Удържимият Възход на Артуро Хи“ от Б. Брехт, постановка на Боян Дановски и Методи Андонов (1961 г.). Играе Фьодор Яковле-

Константин Коцев (Тот) и Веселин Цанев (Майорът) в „Семейство Тот“ – И. Йоркен, реж. Пл. Марков, Сатиричен театър, 1982/83

архив САБ

Вич Ревунов–Караулов в „Предложение“, „Сватба“, „Юбилей“ от А. Чехов в постановката на М. Андонов (1960 г.), Спаленка в „Свинските опашчици“ от Ярослав Дитл, постановка М. Андонов (1963 г.), Гоца Герасков в „Суматоха“ от Йорган Рагичков, постановка М. Андонов (1967 г.), Млад човек в „Мистерия Буф“ от Вл. Маяковски, постановка М. Андонов (1967 г.), Сим в „Старчето и стрелата“ от Никола Русев, постановка М. Андонов (1969 г.), Ило Шуболагзе в „Кавказкият тебеширен кръг“ от Б. Брехт, постановка М. Андонов, Жевакин в „Женитба“ от Гогол, постановка Нейчо Попов (1971 г.), Тартюф в „Тартюф“ от Мо-

лиер, постановка Кръстю Мирски (1972 г.), Исай В „Януари“ (1975 г.) постановка Л. Шарланджиев, Крутицки В „И най-мъдрият си е малко прост“ от Островски, постановка М. Киселов (1979 г.), Том от „Семейство Том“ от Ищван Йоркейн, постановка Пламен Марков (1983 г.), Собственик на куче В „Максималистът“ от Ст. Стратиев, постановка Крикор Азарян и Маргарита Младенова (1984 г.).

Прави впечатление, че той участва в почти всички постановки на Методи Андонов и Все по-малко след неговото напускане.

В киното К. Коцев има силно присъствие в едни от най-добрите български филми – „Инспекторът и нощта“ на режисьора Рангел Вълчанов (1963 г.), „Привързаният балон“ на Бинка Желязкова (1967 г.), „Бялата стая“ на Методи Андонов (1968 г.), „Шведски крале“ на Люгмил Курков (1968 г.), „Случаят „Пенлеве“ на Георги Стоянов (1968 г.), „Слънчев удар“ на Христо Писков и Ирина Акташева (1977 г.), „Топло“ на Владимир Янчев (1978 г.), „Индиански игри“ на Иван Андонов (1990 г.).

* * *

Константин Коцев не играе характери, а представата си за едно явление. В този смисъл е едновременно ограничен и нереалистичен. В постановката на „Суматоха“ от Йордан Радичков (1967 г.) той изиграва Гоца Герасков в търсения от режисьора Методи Андонов наивистичен стил. Повтаряната неколkokратно история с прасето градира към покачване на комичния ефект и към Все по-голяма вълбеност на Гоца в любимата тема на неговата монологична роля. Васил

Стефанов пише за Важния смислов център, в който се превръща един момент от изпълнението на К. Коцев в тази постановка, постигащ невероятен театрален ефект на преливането между реално и фантазно:

„В странната пиеса на Йордан Радичков, в която много често хуморът е тъжен, има един момент, едно докосване, една тръпка на гротескна трагичност, когато Гоца, пламнал от възбуда, в някакъв припадък, изненадан, уплашен и щастлив, започва да описва трескаво тялото си, чувстввайки, че в него се е вселило онова прасе, което той така упорито и безнадеждно търси. Този момент е страшен. Той потрися и само неговата краткост притъпява шока. Това е момент, в който един човек е готов да се превърне в животно. Един човек, който се слива с животното и физически, след като се е слял духовно. И този момент става връхна точка в изпълнението на Константин Коцев. Коцев чувства неговия трагизъм, както и неговата гротескна преувеличеност. И го предава съгъстено, напрегнато, вътрешно съсредоточен, разтърсен от изненадата, че прасето би могло да се вмести в тялото му и приятно изтръпнал от мисълта, че все пак така това умопомрачително прасе е под ръцете му. Коцев превръща тази роля в един миниатюрен образец на майсторство. Всичко е много стилно, много сдържано, без излишества. Ролята е малка. Но трагична. Един човек, чийто кръгозор, чието съществуване се заключава в едно изгубено прасе. И с това се изчерпва целият смисъл на неговото съществуване на земята. У Коцев тази тема е получила особена релефност, развита

архив САБ

Константин Коцев (Особено надареният артист) и Василка Чиликова (Онеправданата съпруга) в „Обличане на Венера“ – Д. Жотев, реж. Л. Даниел, сцен. Ан. Ахрянов, Сатиричен театър, 1965/66

е до абсурдната си кулминация, до трагичното си изчерпване в момента на припадък, за да затихне в нейното механично повтаряне. Но човекът, който всъщност се е превърнал в животно, остава в сред хората...“¹

Независимо какво играе, Константин Коцев е обзет от персонажа, който до натрапчивост, до маниакалност е отгаден на своята „кауза“. Средствата му са ексцентрични; поведението на тялото, мимиката, жестът, гласът – силно експресивни. С гласа си постига невероятни ефекти, най-вече с покачване на регистъра и разнообразие на нюансите. Тялото му омеква, като че ли губи гръбнака и костите, става напълно управляемо. Огъва се и се изплъзва, когато играе лицемерния Сим от „Старчето и стрелата“ от Никола Русев в постановката на Методи Андонов (1969 г.). Или застива във вгървената походка на проклетия деградирал старец Кру-

тицки от „И най-мъдрият си е малко прост“ от Н. Островски в постановката на Младен Киселов (1979 г.). Тялото му се превръща в калъф, който го пристяга и той пристъпва вгървено с потънал между раменете врат, подпирайки се на бастуна си. Излиза на моменти изненадващо бързо от това състояние, за да разкрие, че зад тази маска се крие подвижен, буен и жизнерадостен сатур. Деформацията на жеста, мимиката, гласа създават образ на едно явление. Константин Коцев превръща старческият сатириазис на персонажа си в метафора на мъртвата хватка, с която старостта улавя живота и не го оставя да прогължи, задържа го, отравя го, измества естествения му ход.

В „Семейство Том“ (1984 г.) от Ицван Йоркейн, постановка на Пламен Марков, Коцев играе главната роля на г-н Том. В духа на гротесковото решение на режисьора той подчертава социалната маска на персонажа си – своеобразен тиран в малкия тоталитарен модел на семейството.

¹ Васил Стефанов. „К. Коцев и Гр. Вачков в „Суматоха“, сп. „Театър“, С., 1967, кн. 4., с. 26.

Този неспокоен, винаги търсец актьор притежава таланта да издигне персонажа над малкото и конкретното, да разшири обема му. Има особена притегателна сила на сцената. Със самата си поява фокусира вниманието на зрителя и става център на представлението, въпреки че е обкръжен от актьори, които лесно влизат в директен диалог със зрителя и имат рефлекс да го манипулират. Понякога неговата ексцентричност, яркостта на персонажите му изместват акцентите на театралното решение и ако режисьорът не успее да го овладее, те могат да нарушат целостта.

Винаги впечатляващо енергичен, ловък, Константин Коцев умело преминава през неочаквани обрати. Има свое усещане за ритъм, независимо дали това е присъщо на спектакъла или не. Неговият ритъм има силен и много точен театрален ефект. Този ритъм се определя от нарастващата екзалтация, която набира енергия в хода на представлението и стига до кулминационния си връх, който често става и своеобразна кулминация на спектакъла.

Заедно с този ярък гротесков език Коцев носи в себе си и една различна „боя“. Това е скритото плахо, ранимо вътрешно Аз на личността му. То се появяваше по-често в ролите му в киното – още в началото, във филма на Рангел Вълчанов „На малкия остров“ по сценарий на Валери Петров (1957 г.).

В театъра тази друга същност се проявява най-силно в авторския моноспектакъл „Дневникът на един луг“ по Гогол (1978 г.), където крайната ексцентрика на клоуната е съчетана с вживяването, с потапяне в драматичното и трагичното. Като автор на композицията, актьор и режисьор

на моноспектакъла си Коцев налага себе си върху представата за Гоголевия текст. Надделява един силно емоционален тон, потопен най-вече в усещането за тъга.

„Странна, необичайна за Държавния сатиричен театър е тишината, която цари по време на спектакъла „Дневникът на един луг“ от Н. Гогол. Няма ги бурните изблици на смях, няма я вълната на откритото откликване, прорязваща зрителната зала, няма го вихъра на комедийните инвенции. Тихо е. Някак съсредоточено, тихо, напрегнато. На сцената е само з. а. К. Коцев, чието творческо неспокойствие го среща този път, може би съвсем закономерно, с изострения, философски възгъбен свят на Гогол. Съвсем естествено той се ориентира към параметрите на трагичните внушения, към експресивния, нахъсан слог на подтекста, към лирико-гротескната тоналност.“²

* * *

Буйни изблици смях и напрегната тишина – това е, което предизвикваше К. Коцев, и публиката обичаше да го гледа. Имаше обаяние, привличаше към себе си, каквото и да играеше. Беше особен човек, нестандартен, чешит. Интелигентен, интровертен, невротичен, злоблив, меланхоличен – това са само гуми, които улавят в движение част от спомена за една личност, която преминава пред очите ми, докато пиша този текст, и потъва... там, където потъва всичко – и голямото и малкото, и важното и незначителното, и необикновеното и незабележимото.

² Майя Басмаджиева. „Оригинално търсене“, сп. „Театър“, 1978, кн. 4, с. 27.